

A valóság nem szembeötlő

A magyar ilyen és olyan. Mondunk még ilyeneket? (Használunk még ilyen többséget?) A nemzetkarakterológia mára kiment a divatból, s hogy kár érte vagy nem kár: nehéz eldönteni. Lehet jól művelni, kellően elemelten, reflektáltan, szellemesen. Egy nemzetnek van karaktere, vannak sajátos jellemvonásai, ez tény, főlegesen magyarázni. Akkor hát a dolgot elemezni sem ördögtől való. Közben eszünkbe jut, hogy milyen borzasztó közhelyek születnek e címen. Amikor a nemzet lelkületét próbálják megragadni, majdnem mindig valami hideglelős, az élő lényeket elsorvasztó formalizmus kerekedik belőle. Nemzedékek sora hagyományozta át például azt a hülyeséget, hogy a magyar nem beszél evés közben. Én és mindenki, akit ismerek: beszél. Miért ne beszélne? Hasonlóképpen nem ismerek rá az „általános” magyar állítólagos tulajdonságainak legfőbbjére a hús-vér magyarokkal kapcsolatos tapasztalataimban. Vannak kínos közhelyek, amik magunknak hízelegnek, ám ne feledjük: a legvaskosabb nemzetkarakterológiai megállapításokat éppen azok teszik, akik szerint a magyar – ilyenként-olyanként – menthetetlen. Én nem vagyok menthetetlen.

Közben meg arra gondolok, hogy még mindig jobb a nemzetről megállapításokat tenni, mint nem tenni – hogy a nem tevésben éppúgy a korszellem nyilvánul meg, mint a tevésben. És kevésbé formalisztikusak nem leszünk akkor sem, ha nem teszünk, kijön az máshol, a huszonegyedik századi individuuum énréklámjában például, de ez messzire vezet. Ami nincs messze, az a nemzet mint téma. A *Magyar Krónika* azért van, hogy foglalkozzon ezzel a témával. Igenis tegyen megállapításokat, karaktersejtető közléseket akár, de ne (túl kényelmes, túl általános) utánköléseket. Nem lenne értelme összeállítani a *Krónikát*, ha nem gondolnánk, hogy létezik hű karakterrajz. Annak eldöntése azonban, hogy mi a „hű”, rendkívül problémás dolog.

Az októberi szám anyagait olvasgatva jó metaforát találtam mindehhez. Az Életút rovatban a most hetvenéves Orosz István az anamorfózis iránti szenvedélyéről beszél. A csupán különleges látószögből vagy tükörhenger segítségével, szóval optikai trükközéssel értelmezhető képeket jelöli ez a fogalom. Tegyük fel, hogy Magyarország, a magyar lét is – ahogyan mindenfajta lét – efféle anamorfotikus valóság: szemből, első pillantásra szétfolyó, zavaros, s ha megpróbálnánk jellemezni, az se lenne kevésbé az. A valóság nem szembeötlő, még akkor sem, ha egyesek rögtön elkezdenek beszélni róla. A lényeg azonban csak akkor bontakozik ki, ha időt áldozunk arra, hogy megtaláljuk a megfelelő látószöveget, ha vesszük a fáradságot, hogy odaillesszük a tükörhengert. Reméljük, a *Magyar Krónika* ilyen látószöveget tud hónapról hónapra szolgáltatni – a lényeg megnevezését pedig olvasóinkra bízunk.

Leimeiszter Barnabás